

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)
CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication
 Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016. Section: Social Sciences
 ISBN: 978-606-8624-17-4

INDIVIDUAL FREEDOM AND LEGAL CONSTRAINTS FROM THE PERSPECTIVE OF CEDO ART. 5

Ionela Georgiana Siminiceanu, PhD Student
State University of Moldova

Abstract: Valoarea originală a libertății individuale reclamă dreptului penal ca expresie a contextului politico-instituțional abandonarea bazei tradiționale a judecării represive, renunțarea la pedepse privative fără remedii, la rigori fără utilitate și scop, instrumentul penal justificându-se doar în cazurile de strictă necesitate în vederea reprimării comportamentelor socialmente periculoase. Protecția valorilor sociale și toleranța ideologică trebuie să se reflecte într-o politică penală coerentă și rațională, care să promoveze libertatea individuală și securitatea persoanei. Conform reglementărilor europene actuale, măsurile legale de autorizare a privării de libertate prevăzute în art. 5 CEDO trebuie să devină o excepție și nu o regulă în temeiurile de aplicare a detenției și a bănuielii rezonabile.

Keywords: libertate, siguranță, prezumția libertății, motiv temeinic, arbitrar, privare de libertate.

Abstract: The value of the original individual liberty requires criminal law as an expression of the context of the political and institutional, abandonment of the base traditional judgment repressive, abandonment to deprivation without remedies or rigor with utility and purpose, instrument criminal justifying it only in cases of strict necessity to repress socially dangerous behaviors. Protection of social values and ideological tolerance should be reflected in a coherent and rational crime policy promoting individual liberty and security of person . Under existing EU rules, legal measures authorizing the deprivation of liberty provided for in art. 5 ECHR should become the exception and not the rule on the grounds for the application of detention and reasonable suspicions.

Keywords: freedom, security , presumption of innocence, justify reason, arbitrary, deprivation of liberty.

Libertatea este valoarea intrinsecă și temelia dezvoltării individualității umane, care reflectă capacitatea ființei umane de a se autoguverna prin sine însăși. “Pe măsura dezvoltării individualității sale, fiecare devine mai valoros pentru sine însuși și, prin aceasta, poate fi mai valoros și pentru ceilalți”¹, ceea ce înseamnă că libertatea este o condiție esențială a manifestării voinței umane, care se caracterizează prin autonomie și demnitate.

Ideea de libertate joacă un rol determinant în definirea responsabilității și asumării acțiunii umane, fiind o valoare universală recunoscută ființei umane și un drept fundamental al

¹ John Stuard Mill, *Despre libertate*, Editura Humanitas, București, 2014, p. 132

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)
CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication
 Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016. Section: Social Sciences
 ISBN: 978-606-8624-17-4

persoanei al cărui *status libertatis* este consacrat și asigurat de ordinea juridică, astfel că orice negare a libertății individuale echivalează cu o încălcare a dreptului natural și inviolabil al omului.

Dimensiunea socio-juridică a *dreptului la libertate* devine, însă, ambivalentă atunci când sunt aduse atingeri valorilor sociale promovate și garantate de normele legale în vigoare, care pot avea consecințe asupra libertății, motiv pentru care “orice privare de libertate trebuie să fie făcută în conformitate cu normele de fond și de procedură prevăzute de legislația națională, dar în același timp ea trebuie să respecte **scopul esențial al art. 5: protejarea individului împotriva arbitrariului autorităților statale** ... Orice detenție nelegală a unei persoane constituie o negare totală a dreptului ei la libertate și la siguranță”².

Reducerea riscului arbitrariului în actul privării de libertate prevăzut de exigențele art. 5 al Convenției europene a drepturilor omului prin paragrafele 3 și 4 sunt ingerințe obligatorii pentru autoritățile statale, care trebuie să asigure *controlul jurisdicțional independent* în vederea prevenirii oricăror împrejurări de natură a aduce atingeri dreptului la viață (art.2) sau de a supune persoana privată de libertate riscului de a suferi tratamente inumane sau degradante (art.3). “Privarea de libertate poate avea **consecințe directe și negative** cu privire la exercitarea altor drepturi și libertăți fundamentale apărute prin Convenție, cum ar fi, de exemplu, dreptul la viață privată, familială, la domiciliu și la corespondență (art.8), dreptul la libertate de asociere și de reuniune (art.11), dreptul la libertatea de exprimare (art.10), dreptul la libertatea de mișcare (art. din Protocolul nr.4)”³.

În lumina interpretativă a art. 5 CEDO se reiterează rolul statului democratic de a institui norme procesual-penale de protecție a persoanei și societății de orice imixiune, astfel că, orice persoană care a săvârșit o infracțiune să poată fi pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată.

În statisticile Curții Europene la determinare domeniului de aplicabilitate, art. 5 din CEDO ocupă un loc însemnat în rândul celor mai violate articole de către statele semnatare ale Convenției⁴ și, prin urmare, garanția contra arbitrariului vizează în primul rând norma juridică internă în care “libertatea și siguranța trebuie privite împreună, ca un drept fundamental ce nu cunoaște alternativă”⁵.

Realitatea obiectivă reflectată în cazurile din jurisprudența CEDO influențează tendințele actuale ale procedurilor penale interne ale statelor membre, care sunt permanent provocate cu principiul respectării libertății individuale și siguranței persoanei. Ca ingerință, norma trebuie să fie *accesibilă și previzibilă* astfel că orice persoană interesată să poată anticipa situațiile în care legea se aplică, precum și consecințele faptelor sale⁶.

² Corneliu Bârsan, *Convenția europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole, Vol. I Drepturi și libertăți*, Editura All Beck, București, 2005, pp.277-278

³*Ibidem*, p.279

⁴<http://www.csm1909.ro/csm/index.php?cmd=950301>

⁵ Mihail Udriou, *Protecția Europeană a Drepturilor Omului și procesul penal român*, Editura C.H.Beck, 2008, p.389

⁶CEDO, *Cauza Mooren vs. Germania*, nr. 11364/03/2009

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)
CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication
 Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016. Section: Social Sciences
 ISBN: 978-606-8624-17-4

Restrângerea dreptului la libertate este calificată în literatura de specialitate ca fiind cea mai gravă măsură procesuală⁷ și prin urmare, *prezumția libertății* ca reper în analiza situațiilor concrete de privare de libertate au condus la elaborarea unor norme minimale prevăzute în procedura penală europeană, precum *Directiva nr. 2010/64/UE privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale*, *Directiva nr. 2012 /1 / UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale*, *Directiva nr. 2013/48/UE privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și al procedurilor privind mandatul european de arestare sau Directiva privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției nevinovăției și ale dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale*⁸.

Scopul urmărit este respectarea *principiului proporționalității și rezonabilității* la aplicarea situațiilor de privare de libertate (reținere⁹ și arestare preventivă¹⁰ sau la domiciliu¹¹) care nu trebuie să fie arbitrare, ci întemeiate și justificate doar atunci când o persoană *a fost arestată sau deținută în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a bănuși că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșască o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia* (art.5, alin 1 c). “Instanța europeană a cercetat întotdeauna respectarea condiției existenței unor bănușeli rezonabile legitime, plauzibile, verosimile, care să justifice arestarea unei persoane...Plauzibilitatea bănușelilor pe care are a se întemeia o arestare constituie un element esențial al protecției cuprinse în text împotriva unei privări arbitrare de libertate. Curtea a considerat că bănușelile astfel caracterizate presupun existența unor fapte sau a unor informații de natură a convinge un observator obiectiv că persoana în cauză a putu comite infracțiunea pentru care este arestată”¹². Prin urmare, aprecierea autorităților privind aplicarea măsurilor de privare de libertate depinde de circumstanțele cauzei particulare, de probe și informațiile cuprinse în actele procedurale.

Art. 5, paragrafele 2 și 3 din Convenție stipulează că în termenul cel mai scurt se va avea în vedere cu celeritate *informarea persoanei arestate* privind motivele și acuzațiile formulate împotriva sa prin garantarea *controlului legalității* măsurii privative de libertate de către un tribunal competent și imparțial.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că până la o condamnare pronunțată de un tribunal competent, persoana trebuie prezumată ca fiind nevinovată¹³, motiv pentru care reținem că dispozițiile art. 5, paragraful 3 din Convenție sunt favorabile eliberării, atunci când nu sunt întrunite condițiile art. 5, paragraful 1. În vederea aducerii la cunoștință a drepturilor procedurale, statele sunt obligate să introducă în cadrul procedurilor penale un *model al notei*

⁷ Grigore Theodoru, *Tratat de drept procesual penal*, Editura Hamangiu, București, 2008, p. 444

⁸ <http://eur-lex.europa.eu/legal>

⁹ CEDO, *Cauza Wilold împotriva Poloniei* nr. 26629/95/2008

¹⁰ CEDO, *Cauza Mancini împotriva Italiei*, nr. 44955/95/2004

¹¹ CEDO, *Cauza Nikolova împotriva Bulgariei*, nr. 40896/98/2004

¹² Corneliu Bârsan, *op.cit.*, pp.312-313

¹³ CEDO, *Cauza McKay împotriva Regatului Unit*, nr. 542/03

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)
CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication
 Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016. Section: Social Sciences
 ISBN: 978-606-8624-17-4

*scrise de informare obligatorie asupra drepturile recunoscute persoanelor care au calitatea de suspect, inculpat sau condamnat*¹⁴.

Respectarea *principiului general al certitudinii juridice* se reflecte în claritatea legislativă a statelor, care trebuie să corespundă standardelor de legalitate stabilite de Convenția europeană a drepturilor omului. În acest sens, legea internă trebuie să fie suficient de exactă încât să permită oricărei persoane o consultare adecvată a ei și să reglementeze atât instituția măsurilor procesuale de constrângere, cât și a celor preventive cu scopul eficientizării mecanismului legal existent.

În concluzie, art. 5 CEDO nu poate fi interpretat ca o autorizare a aplicării necondiționată a măsurilor privative de libertate doar pentru că acțiunea săvârșită de către o persoană se regăsește în dispoziția actului normativ intern fără ca acest fapt să fie coroborat cu dovedirea săvârșirii faptei cu vinovăție și conturarea pericolului social concret.

BIBLIOGRAFIE:

- Bârsan C., *Convenția europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole, Vol. I Drepturi și libertăți*, Editura All Beck, București, 2005
 Mill J.S., *Despre libertate*, Editura Humanitas, București, 2014
 Theodoru Gr., *Tratat de drept procesual penal*, Editura Hamangiu, București, 2008
 Udriou M., *Protecția Europeană a Drepturilor Omului și procesul penal român*, Editura C.H.Beck, 2008,
Alte surse bibliografice:
<http://www.csm1909.ro/csm/index.php?cmd=950301>
<http://eur-lex.europa.eu/legal>
<http://gov.ro/ro/media/comunicate/comunicat-de-presa-codul-penal-i-codul-de-procedura-penala-modificate-in-acord-cu-directivele-europene-i-cu-decizii-ale-curtii-constitutionale-pronuntate-in-perioada-2014-2016>
 CEDO, *Cauza Mooren vs. Germania*, nr. 11364/03/2009
 CEDO, *Cauza Wilold împotriva Poloniei* nr. 26629/95/2008
 CEDO, *Cauza Mancini împotriva Italiei*, nr. 44955/95/2004
 CEDO, *Cauza Nikolova împotriva Bulgariei*, nr. 40896/98/2004
 CEDO, *Cauza McKay împotriva Regatului Unit*, nr. 542/03

¹⁴<http://gov.ro/ro/media/comunicate/comunicat-de-presa-codul-penal-i-codul-de-procedura-penala-modificate-in-acord-cu-directivele-europene-i-cu-decizii-ale-curtii-constitutionale-pronuntate-in-perioada-2014-2016>